

Hőalter

Szabad Színházak XVII. Nemzetközi Találkozója és a SZASZSZ a XIII. Alternatív Színházi Szemléje

"...az idej, szám szerint már nem is tudhatom hányadik THEALTER fesztivál. Annyi bizonyos, hogy a Szabad Színházaknak ez volt a XVII. Nemzetközi Találkozója a program keretében, míg a SZASZSZ a XIII. Alternatív Színházi Szemléjét rendezhette a Thealter kebelén..." – Hontalan Iván végtelene tűnődése Szegeden.

Előjáték Gatyarohasztó hőségben, és forró hangulatok között kezdődött el az idej, szám szerint már nem is tudhatom hányadik THEALTER fesztivál (vagy találkozó, vagy szemle). Annyi bizonyos, hogy a Szabad Színházaknak ez volt a XVII. Nemzetközi Találkozója a program keretében, míg a SZASZSZ a XIII. Alternatív Színházi Szemléjét rendezhette a Thealter kebelén. (A thealter egyébként remek szó-találmány, nem is nagyon értem, miért kell a rendkívül hosszú és terpeszkedő alcímekkel megbonyolítani az egészet, hogy ilyen színházak meg olyan színházak szövetségei, meg miért az egyiknek találkozó, miért a másíknak szemle, melyik több és melyik kevesebb... Az agyam zúg, amikor olyanokat kell megfejtenem, mi a különbség a MASZK meg a SZASZSZ meg az AFSZSZ meg a BESZT, vagy az ALTERRA és THEALTER között. Az összefüggéseket már meg sem akarom, mert meg sem tudnám, érteni. Mert, számomra az sem bizonyos, hogy melyik mi. És az sem, melyik ugyanaz, melyik másí... Ennyire kiterjedt ez az alternatív, és/vagy szabad, és/vagy független színházi mozgalom, hogy mindenkinek külön szervezete és rövidítése kell legyen? De hagyjuk!)

Az időjárás és a forrongó kezdés nem minden ponton esik egybe. Kibaszott hőségben kellett előadónak és nézőnek végigkínlódnia, szenvednie az előadásokat, a helyszínek közül ebben élen járt az U-pavilonnak nevezett piactéri kivégzőhely, mely legalább húsz fokkal überelte a kinti hőmérsékletet. Ha tehát az udvaron negyven fokot mutattak az árnyékba kihelyezett hőmérők, bent az emberi szervezet számára életveszély-közeli hőmérséklet-zónák alakultak ki. Ottlétem alatt senki sem lett rosszul, ami részben az érdeklődők életkorával magyarázható, részben azzal, hogy az alternativitás, a szabad művészi létforma eleve egy bizonyos fajta aszketizmussal jár együtt, aminek most részévé vált a felfűtött helyszínek elviselése is. A szellemi és lelki próbatételek mellé, melyekből az ilyen rendezvényeken bőséggel kijut, a nézők most megkaptak valamit azokból a testi kínokból, avagy megpróbáltatásokból is, melyeket az alternatív színházi produkciók előadói élnek át, bírnak ki, és viselnek el munka közben.

A másfajta forróság, a lélektani felfűtöttség a körül a botrány-szagú helyzet körül alakult ki, amit a Hólyagcirkusz Társulat generált nyílt levelével, melyet, hamvas ártatlansággal, épp a megnyitó időpontjára időzítettek nyilvánosságra hozni. Ebben a társulat művészei néhány „feltétlenül megtárgyalandó” kérdést tesznek fel az AFSZSZ-nek, egyben bejelentik kilépésüket a szervezetből. (A kérdés már csak az, hogy ha én kilépek egy szervezetből, milyen alapon vagy erkölcsi felhatalmazással teszek arra javaslatokat, hogy mit tárgyaljanak meg és mit nem, a távozásom után, és kik...) Rossz nyelvek mindig vannak, egyesek ugyanis rögtön azt kezdték el

boncolgatni, hogy a hirtelen megvilágosodás (vagy elsötétedés, hiszen arra vonatkoznak a kérdések, hogy gyanúsán átláthatatlanok az alternatívok és függetlenek szervezeti ügyei, döntései, sőt, az alapszabályzata is) nem arra vezethető-e vissza, hogy idén a válogató Goda Gábor nem hozta el őket Szegedre, holott eddig kilenc alkalommal voltak jelen a rendezvényen megszakítás nélkül, néha szinte az összes kiadható díjat felmarkolva. Mi mással lehet magyarázni, folytatják a rossz nyelvek, ezt a hirtelen pálfordulást, hogy az eddig őket a tenyerükön hordozó mozgalom hasonlatossá vált számukra a kormányzati üvegzszebhez? Az is benne lehet a pakliban, duruzsolják még a rossz nyelvek, hogy Goda most és így vágott vissza Jeles Andrásnak, az előző válogatás(ok?)ért, de Godát – és munkásságát – ismerve, ez aligha hihető, és nem egészen definiálódott a visszavágás miatt.

A fölöslegesnek feltűnő, és mindenképpen kínos auftaktban feltétlenül elgondolkodtató, vajon nem képzelhető-e el, hogy a tizedik évben egy társulat nem hozza azt a formáját, amit hozni tudott kilenc éven keresztül. Nem akarok ítélni, túl meleg is van hozzá, de semmiképpen nem nevezhető elegánsnak sem a gesztus, sem az időzítése. Megjegyzem, itt és most nem beszélhetek Szőke Szabolcsék levelének igazságtartalmáról, mert a levelet megválaszoló Martinkovics Katalin nem a levélben felvetettekre reagál, hanem elegánsan ugyan, de némi kis, bántó, leckéztető fölényvel, azt magyarázza el a hólyagcirkuszosoknak, hogy mi a nyílt levél és a párbeszéd közötti különbség. (Amúgy, korrekt és élvezetes fejtegetés...) Patt, mondhatnánk, de a kérdésekre nem érkező válaszok mégis az első nyílt levél felé mutatnak föl előnyt, és ez mindaddig így is lesz, míg a tanáros stilisztikai kitérőket fel nem váltják a tények, és a pontokba szedett felvetésekre adott konkrét válaszok és cáfolatok, hiszen a kérdések, ha jól dekódolom őket, mind-mind valamilyen sejtetést tartalmaznak, melyekre csakis a cáfolat lehet a megnyugtató megoldás.

Az is megizzaszthatta a szervezőket, hogy az egyik helybeli napilap arról töpreng, megszólaltatva az érintetteket, hogy bizonyára – vezetőjén keresztül – baráti alapon kap a rendezvény ekkora, avagy, ennyire aránytalanul nagy, anyagi támogatást az önkormányzattól. Nem beleszólva a helybeliek ügyeibe, csak szerényen jegyzem meg, hogy ilyen volumenű és művészeti helyiértékű rendezvény kevés van az országban. Ha választanom kellene, mi maradjon talpon, a Thealter, avagy a Szegedi Szabadtéri, kapásból az előző mellett tenném le a voksomat. Ez ugyanis ügy, fontos és kikerülhetetlen (ha valóban az lenne, mások nem kerülnék ki, persze), míg amaz idegenforgalmi látványosság. Nem gondolnám, hogy sokan sírnak a szabadtéri előadásokra kidobott pénzek miatt. Akár barátság, akár az önkormányzati szakember hozzáértése, a lényeg, hogy fontos misszió beteljesítésében kap segítséget a fesztivált szervező lelkes kis stáb, és kapjon is, ahogy szokás volt mondani, minden áron, ha kell, akár az ördögtől, és semmiképpen se kutakodjunk az ördög személye felől...

A hőség persze, ettől függetlenül is létező velejárója volt a Thealternek. Párolgott az aszfalt, döglődtek a fák és a bokrok, az emberek vizes rongyokkal jártak az utcán – nyilván a hülyébbjei, mert normális ember nem megy ki ilyenkor az utcára reggel nyolc és este tíz között –, mindenki törülgette valamijét valamivel, kinek mije volt és van a törülgetéshez. Feltehetően az egyetlen emberi hely ilyenkor a strand, bár ebben sem lehetek biztos. A színház, vagy bármilyen zárt színházi tér, viszont

biztosan ember- és értelem- és értelmezhetőség-ellenes ilyenkor.

Talán ennek tudható be, számomra úgy tűnik, kevesebb a látogatója idén a Thealternek, mint például tavaly volt. Ezt, persze, a pénztári bevételek, illetve a kiadott jegyek száma alapján, bármikor cáfolhatják a rendezők. Nem kell fáradniuk, nem ezért mondtam. A kevésben én most itt tulajdonképpen a sokat láttam meg: kemény, fojtogató, hőségriadós idők – mégis, ennyi ember...

Amikor megérkezem, már javában tart a buli, nincs ismerkedés és bemutatkozás, mindenki ott, ahol, az, ami, és az, aki. A kerítés mellett ácsorgok, nézem, kiket ismerek, kiket nem, kiket nem ismerek meg vagy föl. Elsőnek Szögi Csaba tűnik a szemembe, a Közép-Európa Táncszínház sok hasznos energiákkal ellátott igazgatója (itt SZASZSZ-főszervező), aki éppen Hudi Lászlóval beszélget, ki, érdemein túl, az AFSZSZ és a BESZT elnöke, vezére. Aztán szépen sorra mutatkoznak meg a tavalyról ismerős arcok: Balog József, a Thealter művészeti vezetője, Forgách András, a zsűri elnöke (idén is), Kárpáti Péter drámaíró és Podmaniczky Szilárd, a zsűri tagjai, Bóta Gábor kritikus, Zalán Tibor író (neki tulajdonították a tavalyi beszámolómat egyesek, ma sem értem, miért...), Goda Gábor, a versenyművek válogatója fehér atlétatrikóban...

Korrekt, ahogy megkapom a kitűzőmet, a jegyeimet, a szükséges információkat és a programfüzetet, az is, ahogy közlik velem, idén már nincs Anna-fürdői ingyen pancsikolás, mint eddig, ami persze, ebben a melegben, szinte a fejlődéssel egyenértékű közlemény. A kezdésig van még idő, szerencsére senki sem ismer (meg vagy fel), senkivel nem kell enyelegnem vagy szakmai komoly vitákba bonyolódnom, így elosonok a legközelben található remek vendéglátó ipari egységig, akit Fekete Sas kiskocsmának hívnak, magamhoz veszek egy korsó sört és egy kávé, nyugalom van, sehol egy felkent alkotó, egy még felkentebb rajongó vagy néző, nem is vágok értelmes képet, a hőségtől elbutulva iszok sör, iszok rá kávé, hogy ne azután jöjjön feketeleves.

Az alternatívák

Első előadásként egy komoly nemzetközi vállalkozás (a *Bipolar német–magyar kulturális együttműködések program támogatásával*, A kollektív emlékezet és az emlékezés kultúrája témakörben valósul meg A beszélgetés – színházi trilógia elnevezésű projekt, melynek magyar lebonyolítója a szegedi MASZK Egyesület, koprodukciós partnere pedig a berlini ACUD-Theater – Alternativer Kunstverein ACUD e.V. (ACUD Színház - ACUD Alternatív Művészeti Egyesület, www.acud.de) – keretében létrehozott trilógia harmadik részét nézem meg, Megbeszélés a címe. A projekt az 1953. június 17-ei berlini felkelés és az 1956-os forradalom évfordulóján a két ország jelenlegi helyzetét vizsgálja a történelmi események tükrében, a fő hangsúlyt a politikai esztétika mai lehetőségeire és feltételeire helyezve. Ezt így idemásoltam, hogy hátha valaki megérti, mi is ez, én folyamatosan próbáltam rájönni a lényegére, nyilván az én hiányosságom és szellemi síkságom, hogy az istennek sem sikeredett. Azt sem értettem teljesen, miért játsszák le nekem a trilógia harmadik részét, ha másnap lejátsszák majd a teljes trilógiát, és akkor megnézhetem az egészet

egyben. Mivel a sok beszélgetés és megbeszélés és hasonló cím és alcím megbonyolít, egy idő után már nem vagyok biztos abban, hogy amit látok kedden, azt fogom szerdán is látni, beülök a keddi előadásra. Szarva közt a tőgyével, rögtön a záró előadással nyitom a ciklust. Kafka-túlgondolás. A műsorfüzet Lukács György (hja, milyen érdekes is ez az alternatív Lukács-renaisszánsz, no komment és előjel, mondom, érdekes...) párhuzamát idézi fel Kafka és Chaplin világa között. Ha visszaemlékszünk, hogy Kafka és a barátai halálra röhögtek magukat azokat a novellákat olvasva, amelyektől ma alvászavaraink vannak, akkor nyilván kézenfekvő a kettő párhuzama. Hogy társadalmilag milyen hasonló indítékek váltották ki a két világot, már kevésbé tudnám megfogalmazni magamnak. Minden esetre, a színpadon felbukkanó Karl Rossmann Kafka első regényéből hozza a világérzetet magával, színpadi megjelenésében pedig kétségkívül van valami színmegrendítően Chaplines. Nyelvi és szokásrendi idegenségbe érkezik a főhős, és csetlése-botlása mind reménytelenebb. Két színész magyarul beszél, három németül. Ennek természetesen akkor lenne igazán jelentése és értelme, ha a színpadon Karl Rossmann nem az Újvilágba, hanem Németországba érkezne. De nem oda érkezik. Így a társulati kétnyelvűség többnyire fárasztóvá válik. (Amúgy, leginkább a nyelvtanuló-, illetve a tanult nyelvet gügyögve alkalmazó részek váltanak ki bennem határozottan kellemes érzeteket.) Nem túl jó németiséget is okolom, de csak részint, az egy idő után elfáradó érdeklődésemben, kikapcsolásaimban. Nem csak én fáradok el, elfáradnak a színpadot életben tartó külső formai eszközök is egy idő után. A színészek az előadás nagy részében ugyanis valamilyen lécc-alkotmányt hordoznak magukkal, vagy magukon, maguk fölött és alatt, ritkásan magukon kívül. Ennek a használata a színpad két szélén megjelenő két bohóc –nem feltétlenül eredeti megjelenítésű és funkciójú figurájának – zenés intenciói szerint történik. Ebben lépnek, ebben járnak, ebben állnak, ebben fekszenek. Mivel azonban, ha jól emlékszem, három részre van osztva a lécc-kalitka, az egész mozgásukat annak vetik alá, hogy se meg ne botoljanak, se el ne essenek, se a kalitkát ne törjék össze. Nem véletlen, hogy egy idő után cirkuszi produkciók bemutatására is alkalmassá válik a lécc-vázrendszer, mozgatásának nehézsége, instabilitása és látványossága okán. Hogy ezek a fülkeszerű teret képező lécc-installációk valójában mit jelentenek, azon felül, hogy díszletezési szerepük igen fontos, nem lehet pontosan tudni. Talán az emberi intim pólust, amibe a másik (mások) behatolása nem minden nehézséget nélkülöző, talán az emberi meghatározottságot, behatároltságot. Mindenesetre, lécc-házú csigákként mozognak, hozzák létre egymással a viszonyokat, teremtik meg a színpadi helyzeteket nagyon megkoreografált terjeszkedéssel, sűrűsödéssel-ritkulással a szereplők. Ebben a minden ízében konstruált és mesterséges térben természetesen minden elhangzó mondat, megtett gesztus konstruált és mesterséges, ami nyilván legalább annyira élvezhető, amennyire meg is unható egy idő után. A lécc-vázak így idézőjelekként is funkcionálhatnak, olykor nem csak a beleérzést, de a beleértést elbizonytalanító akadályozva.

Ha már ACUD és Urbán, borítsuk fel a kronológiát, ne a megnézés sorrendje legyen a sorvezetőnk, hanem a felidézés kényszere, avagy önkénye, és lássuk a trilógia többi részét! A sors különös iróniája (hja, van nem különös iróniája, kegyelme, játéka u.s.w. a sorsnak...?), hogy a trilógia harmadik része után az első megnézése komoly akadályba ütközött. Mégpedig, a fesztiválfüzet és a fesztivál-programozás között támadható részbe ütközött bele. Résbe ütközni persze képzavar, de mit tegyek, ha ez történt. A másnap hatra hirdetett előadásra hat előtt

tíz perccel rendben megérkezem, jegyem, kellő számszor ellenőrizve, a zsebemben. Meglepődöm, hogy csak néhány ember lézeng a régi zsinagóga előtt. Annyira azért nem volt rossz az a tegnapi harmadik rész... Nem baj, biztatom magam, majd gyülekeznek. Számba veszem – a majdani szerencsétlenségben ez az egyetlen pozitív mozzanat –, mit fogok látni. *A trilógia első darabja Az interjú (His Master's Voice), Eörsi István drámája, melynek bemutatójára Paul Baiersdorf rendezésében 2006. november 10-én, este 8 órakor került sor Berlinben. [...] Az iskolateremtő – Eörsi szellemi mesterének tekinthető – Lukács Györgyöt megidéző dokumentumdrámájában, Az interjúban sokak konfliktusát vizsgálja: az eszme sorsformáló hatása, a hit, a hit igazolta bűn és hatalom játszmáinak kérdéskörét. Az elmúlt évszázad egyik legfontosabb alapidilemmáját – az állítólagos jó cél érdekében alkalmazott erőszak megjelenését és annak legitimitását, azaz a politikai cselekvés morális vetületeit – boncolgató mű voltaképp a mester-tanítvány, illetve az apa-fiú viszonyt is értelmezi. A Lukács-probléma központja a gonosz hatalomhoz és ideológiához való hűség, azaz a felismert sztálini túlkapások ellenére is megmaradt kommunista elkötelezettség.* Idáig jutok az okosodásban, amikor a harangok elütik a hatot. Körülnézek, változatlanul csak az a pár ember lézeng a fáradhatatlan szervezőkön és önkénteseken kívül, akiket eddig is láttam. Nem lesz előadás, kérdezem az asztalnál ülőket. Előadás? Már fél órája megy – csodálkozok rám egy tekintélyt parancsoló fiatal dekoltázs. A programfüzet – motyogom. A programfüzet – nevet és csacsog – az nem mindig szentírás. Kérdezni kell. Máskor kérdezz... Kiszabadulva a hirtelen bénultságból: azért bemehetek? Persze, menj csak be. Bemegyek, leülök a foghiányos nézőtér szélére. A színpadon irgalmatlan mennyiségű, szétdobált, feltornyozott, ledöntött, összedúrt hungarocellszerű fehér anyag, vagy talán egészen az. Könyv, vagy papírszemét, vagy szétdúlt könyvtár, próbálom értelmezni. Két színész ágáll a színpadon, mindkettő ordít, lehet, hogy mindkettő Eörsi, vagy épp Lukács, (Az interjú *ban egyszerre három Eörsit láthatunk a színpadon, akik időnként Lukács Györggyé változva beszélnek forradalomról, pártállamról, szocializmusról, sőt kapitalizmusról, és vitatkoznak is Eörsivé visszavedlett önmagukkal...*), egy jambósapkában mászkáló fickóról meg azt gondolom, valami nőimitátor, talán a filozófus felesége... Mire elfészkelődnék a kényelmetlen fehér műanyag széken, és oda tudnék figyelni a szövegre, már csak annyi figyelni valóm maradt, hogy a közönséget kávéval, illetve teával kínálják. Az egyik színész félvérnek tűnik, indiai és fehér keverék, de lehet, hogy tévedek, van itt egy japán is, attól én is kapok egy csésze kávé. Nem valami jó. És vége. Az órára pillantok, és azt látom, hogy az előadás, ha kivételesen elkezdődött fél hatkor, ahogy meghirdették, akkor sem tarthatott tovább harmincöt percnél. Ennél az **Eörsi-drámának** a zanzája is terjedelmesebb, tűnődöm tanácstalanul. Később valaki felvilágosít, a csapat, amelyik tavaly bemutatta Berlinben, most hozta volna Szegedre a munkát, felbomlott, a színpadon a rendező és a barátai egy tulajdonképpeni happeninget mutattak be **Eörsi-Lukács** tárgykorben, hogy az előadás mégse maradjon el. Hm.

A ciklus harmadik részével, valójában a másodikkal, végre szerencsém van, akkor kezdődik, amikor kiírják, és annyira jó, amennyire az Urbán-produkciók jók szoktak lenni. És annyira más, amennyire az Urbán-előadások nem szoktak egymáshoz képest mások lenni. *A verbálisan textuális orális* című interjúban azzal indít az beszélgetést készítő Markovics Annamária, hogy *Urbán András Társulata nagyon populáris Magyarországon*. Meglepő kijelentés ez, még akkor is, ha Urbán az

interjú során, érdekes módon, szabadkozik az alternatív jelző kizárólagos vonatkozhatóságától munkásságára. Persze, szurkolunk, hogy igaza legyen az interjú készítőjének, és Urbán társulatával együtt populárisként legyen számon tartva Magyarországon, értve ezen a sokak által szeretettséget, népszerűséget. Azt gondolom azonban, hogy attól a pillanattól fogva, hogy széles körű népszerűségnek és elismertségnek örvend egy művész, egy társulat, akár egy produkció, szinte automatikusan megszűnik alternatívnak, vagy ha akarom, szabadnak lenni. Az alternativitás ugyanis éppen a populáris, a popularizált ellenében kínál fel elvontabb, kevésbé üzlet felé kacsingató, kevésbé a befogadók kegyeit kereső, kevésbé konvencionális, kevésbé biztosra hajazó, kevésbé közérthető, megmutatkozása okán kevésbé szerethető stb. produkciókat.

*A trilogia középpontjában az a kérdésfeltevés áll, hogy a művészek és az értelmiség milyen mértékben aktív politikailag. Az Urbán András Társulata által most színpadra állított, Brecht – The Hardcore Machine című előadás Brecht kései versciklusát használja fel kiindulópontjául, és a külső szemlélő pozíciójából, egy másik országból, egy teljesen más korszakból pillant rá a kételkedő és kétségeket ébresztő Brechtre 1953. június 17-e, a Kelet-Berlinben kirobbanó, majd az egész NDK-ra kiterjedő munkászavargások és ezek véres leverése zűrzavaros időszakában – olvasom valahol. A szereplők maguknak készítik el a négyszögletes porondot, fóliával körülhatárolva a bejátszható területet. Majd egy nagyon ostoba kezdés (a nézők, avagy a virtuális nézők szereplők általi lehülyézése és leutálása, bugyi-mutogatások) után egy nagy előadás következik, melyet szerencsétlen keretforma zár, a szereplők újra a helyükön ülnek, ám fordított előjellel viszonyulnak a szemben ülőkhöz, rájuk ömlesztik nyálas és tolakodó szeretetüket. Ebben persze meg lehetne látni a zavargások nyers és agresszív kezdetét, a lázadást és az elutasítást, ugyanígy a zavargás leverése utáni megalázottak és megfélemlítettek hazug és megúszásra, túlélésre generálozott szimpátia-áradását. Ez a szembeállítás persze csak az előadás végével artikulálódhat a nézőben, a kezdés primer élményszintjén inkább modoros és zavaró. Ami azonban azután következik, lenyűgöző, torokszorító, kacagtató és könnyeket fakasztó. Urbán világától mi sem áll távolabb, mint az önfeledt szórakozás, így, aki harsogva kacag egy-egy zseniális helyzet-megoldáson, avagy mozgás-kombináción, koponyája hátsó mélyén azért sejti, hogy megfagy még itt a mosoly, és meg is fagy. Az etűdsorokból felépülő kvázi-cselekmény nagy amplitúdókon mozgatja az emberi szituációkat és átélési formákat. Erőszak, megtörés, megalázás, megszegyenyítés, megtörés és megtöretés, a szép és a szörnyű, az ártatlan és a pusztító, a finom és a durva állandó, meg- és kifejthetetlen, és főleg kiszámíthatatlan bekövetkezésű és intenzitású transzparenciája. Remekek a színészek, valamennyien urai a testüknek, melyek gazdag színházi hangszerekként működnek, vonatkozik ez a női szereplőkre is, akiknek nem csak (fél)meztelenségük izgató és vonzó, hanem teljes nőiségük, beleértve az áldozati törekénységet és a feláldozói drasztikumot. Úgy emlékszem, a kezdeti és lezáró vékonyka részek egymásra rábeszélte mondattöredékein kívül nincs szöveg a darabban, legalábbis szemantizálható formában nem hangzik el beszéd. Én ebben semmit sem vettem észre, ami Brechtre vonatkozott volna, mormogja valaki a fülemben a kijárat felé sodródva. Valóban. Én sem. Mert feltehetően a fanyalgó német *Buckow-i elégiák* című versfüzérére komponált jel- és mozgássor inkább vonatkozható Urbán Brecht-élményére, Brecht-értelmezéseire, semmint a megidézett színpadi világára, illetve ismert és fölismerhető színpadi eszközrendszerére. Magyarán, a tévedés lehetőségét nem kizárva, Urbán legalább három irányba elmutató reflexióit láthatjuk*

a szabadkai Kosztolányi Színház bejárata felől. 1. irány: Brecht. 2. irány: 1953 – NDK. 3. irány: *Buckow-i elégiák*. Minden a színpadon, ami eddig jellemezte Urbán András munkásságát, nem változott sem a töménység, sem az intenzitás, sem a mélység. Valami mégis. Emészthetőbb, ehetőbb, nézhetőbb (jaj, félek kimondani, szórakoztatóbb) előadás ez a mostani az eddigiek nagy átlagánál, anélkül, hogy ez bármilyen kompromisszumra vagy megalkuvásra kényszerítette volna a rendező-színházigazgatót.

ACUD Színház: *A megbeszélés* (forrás: www.thealter.hu)

Az U-pavilonban először Árvai György és a Természetes Vészek Kollektíva előadásán volt jelenésem. Kedd délután, hat óra. A levegő áll. A város halott. Emberrel nem találkozom, míg elhatolok a Mars térig. Hazudok. Néhány hozzám hasonló megátalkodott szédeleg a melegtől félájultan a játékhely felé. Késnek a kezdéssel, ebben a hőségben, természetesen, ezt sokkal több hisztivel veszem tudomásul, mint egyébként. Egyébként pedig, gyakorlatilag minden előadás késéssel kezdődik, mintha ez lenne az alternativitás és szabadság jele. Enyhe tahóságot érzek a dolog mögött, hányavetiséget, amolyan deművészvagyokmindenkiteszarok-geztust.

Megjegyzem, a pálmát késés-ügyben a *la dance company: 2 solo 1 duet* című produkciója viszi el idén. A produkciót fél 11-re hirdetik, tizenegy előtt pár perccel a fesztivál igazgató a kint toporgókat – akik már értesülve vannak arról, hogy a produkcióban fellépő Ladányi Andrea Franciaországból érkező gépe még nem szállt le Ferihegyen – tájékoztatja, hogy problémák merültek fel a produkció körül, és további türelemre kéri őket, amíg a döntésre hivatott stáb dönt valamiről. A stáb persze fél órája tudja, hogy mi a helyzet, tehát nyugodtan dönthetett volna eddig is. A várakozók bárgyú türelme kitarat még. Újabb közlemény tíz perc múlva: Ladányi autóba fog ülni, le fog robogni, hogy a *Thank you* című szólót eltáncolja. Éjjel

egykor az előadás meg fog tartódni. Annak, aki visszajön. Ivo Dimcsev ide, Ladányi Andrea oda, én a hóguta-rekordos nap után fölodom. Másnap legendákat mesélnek a 2006-ban Lábán Rudolf-díjra jelölt Ladányi Andrea-produkcióról, míg Dimcsevet főlemlegetve csak hümmögnek, meg legyintgetnek. Dühöngök is, sajnálom is, kínosnak is tartom a dolgot.

A PRE ACTIO... a következmény előtt! című darabot (visszatértünk Árvai Györgyhez és a Természetes Vészek Kollektívához) *A Temps D' Image* (Eljött a Képek Ideje) című fesztivál záró előadásaként mutatták be. A vállalkozás egy haláltrilógia befejező része. A következmény előtt közvetlen előzményei egy éhhalál(ön)gyilkos hatvankét napjának hatvankét perce (62 nap), illetve az Angyaltár, amely egy abortuszt jár körül, így egyértelműen a gyilkosság témakörébe utalandó – természetesen, morális felhangok elhagyásával ebben az esetben. Gyilkosság, öngyilkosság, tézis, antitézis. A halál természetes formája ritkán érdekli a színpadot.

A PRE-ACTIO... egyértelműen szintézis. A terrorista, aki felrobbanja a dinamit-rudakat, s vele ártatlanokat öl meg, gyilkol. A terrorista, aki a gondosan magára kötött dinamit-rudakat robbantja fel, öngyilkos. Szánjuk? Ne. Értsük meg? Amit tett, fölösleges. Aki teszi, azt mindenképpen. Amiatt több egy öngyilkos merénylő a gyilkosnál. Vagy inkább másabb, ha a több bárkinek az erkölcsi érzékét is zavarná. Mártír? Nem, hiszen gyilkos. Gonosztevő? Nem, hiszen önmaga áldozata is. Avagy, minek tekinthetők a kamikázék? Gyilkosoknak? Öngyilkosoknak? Emberbombáknak, ahogy a műsorfüzet fogalmaz, keresve a megoldásokat a megoldhatatlan dilemmára, amely ennek az előadásnak a leglényegesebb morál-filozófiai pontja?

Az U-pavilonban döglesztő a hőség. Fekete falak közé lép be a kisszámú szerencsés kiválasztott, leülni nem lehet, vagy nem tanácsos. A tér közepén dobogó-szerű emelvény, tudható, hogy ezen valami játszódni fog. A fekete földből kiálló fekete csonk-vitrinekben videó-installációk futnak, illetve össze- és elégett, elolvadt, elhamvadt tárgyak roncsai. Mellettem, épp ahol megállok, földre szórt ruhák, deformálódott cipők, halotti installációk. Templomalaprajz, azonosítom emlékeimet, és megpróbálok úrrá lenni a hőmérsékleten. Nehezen megy. A verejték előtti előbb az egész testet, aláfurakszik a szemhéjon, lucskossá züllesztí a ruházatot, csorog végig az ember hátán, lábán a trutyi. Mindenki legyen, szuszog, és szörnyen kínosan érzi magát.

A produkció két részre osztható. Az elsőben a fölkészülés időszakát érzékíti meg az ember nélkül hagyott térben a videó és a központi pult-színpad oldalára szerelt négy monitor. A két videó-installáció közül az első, sajnos, túlságosan hosszúnak tűnik a hőségben. Egy gazdagon terített asztalt eszik szét egy férfi, felülnezetből. Előbb lassan eszik, aztán gyorsabban, aztán már zabál, dönt, habzsol. A mértékvesztés, éppen az időtűllépés miatt, kiszámítható, így veszít az erejéből. Később átszakralizálódik a nagy és kapkodó zabálás, a halálra és mások halálára készülő ember utolsó (fogyasztói) vacsorájává nemesedik. A másik videón a férfi leborotválja a fejét és a fanszörzetét. Egyértelmű, nagy erejű és hatású készülődés ez a tisztán halálba lépés felé. Közben a monitorokon előbb a konzumvilág képei peregnek, majd terroristákat, illetve terrorcselekményeket látunk, miközben Trill Zsolt irgalmatlan hosszú passzusokat mond el, mintegy a terrorista belső

monológjaként, megtűzdelve eredeti búcsúvallomás-részletekkel, idézetekkel, a terrorista-filozófia közhelyeivel és meghökkentően emberi, elgondolkodtató pillanataival. Így, együtt, ez sok, néha émelyítő, néha didaktikus, néha a hanghoz kapcsolódva-kötve giccshatár. Ebben a melegben pedig szinte kibírhatatlan. Nem látszik a vége, elveszett az eleje, mi lesz itt még? Aztán megjelenik Gergye Krisztián, lemezteleníti magát, és valami megrendítően szépet és hiteleset táncol a halálba induló terrorista szerepében. A digitális óra pedig könyörtelenül elkezd a visszaszámlálást. Tudjuk, Gergye el fog készülni a visszaöltözéssel, mikorra kifogyunk az időből, és vele robbanunk fel. Ahogy a tévében közvetített meccsek esetében, tudjuk, meddig tart még a játék, mi van még hátra az előadásból, élményből, szenvedésből. A játékunkból. Azután robbanunk, ha addig nem kapunk gutaütést az U-pavilon elviselhetetlen forróságától.

Az Andaxínház *Forte piano* című előadásában viszont nincs visszaszámláló óra. Pedig lehetne, helyszín ugyanaz, pozitúra ugyanaz, mármint, hogy állok, meg járkálok, meg legyezek, meg a verejtékeimet törölöm, ha nem törölöm, ázom benne, és várom a végét, bármilyen jó is az előadás, ráadásul, nem annyira jó az előadás. Limited seat number – az újabb kevés kiválasztottat viaszbáb-imitátor színészek fogadják a keskeny folyosót megképezett játszótérben, remekbeszabott jelmezekbe bújtatva. Az időjárás és az U-pavilon gonosz tréfája: hamar leolvad az arcukról a festék, ezzel nyilván jelentős hatásvesztést szenved a produkció. A bábok – később kiderül, a téma művész és hatalom, hatalom és művész, tehetség és hatalom, kiszolgáltatottság és tehetség centrumába visz, ha jól sejtem. Kosztolányi regénye, *Néró, a véres költő* az alapanyag – léte nyilván a hatalom-báb és a báb-hatalom metaforapárokra hivatott kiszolgálni, nem is esélytelenül, bár nem láttuk, mire lett volna képes ez a jel, ha működni tud. Nem tudott. A színészek mögött, elkülönült játék (álló, szövegmondó) tereik falán, mintegy térelválasztó elemként, a közelmúlt osztrák vér-festőjének botrányos műveire emlékeztető összevázelt vásznak. Valaki meg fog halni, ez a belépés pillanatában nyilvánvaló. Valaki vére a falakra fog fröccsenni ismét. Csak később, a szövegek utalásrendszeréből válik világossá, hogy ez a valaki Seneca lesz. A lassan megéledő bábok beszélni kezdenek, ketten pedig táncolni. A táncosok közül a női táncos közelébe sodródok. Amit előad, amit összetáncol, az egyenesen zseniális. És nem csak sokféle szépségének hódolok ezzel. Dinamizmus és hiperérzékenység egyszerre, robban a teste, amikor mozdulhat végre. A színészek viszont csak állnak, állnak és folyamatosan beszélnek. Dialógus-kísérleteik is monológok. Egy-egy gesztussal ugyan meg-megváltoztatják a testhelyzetüket, de ez mit sem változtat azon, hogy egy hangjáték, vagy egy felolvasó-színházi est részesei vagyunk. A mondás mikéntje a kőszínházi öblögetéstől alig távolodik a természetesen beszéd irányába, ha attól elmozdul, rögtön ellenkező stilizáltságba, ironizálásba csap át. A statikusság gyilkol ebben a hőségben. Valószínűleg árnyékban is így lenne. Nem egészen érthető, hogy miért beszélnek ennyit a hol egyik, hol másik helyszínen megszólaló színészek. Az én érintettségem az, hogy soha ne tudjam, hol beszélnek, hogy mire odafurakodnék a többiek között a beszélőhöz, már máshol más szólaljon meg. E kettő, szó (és eszme, és művészetfilozófia és politikafilozófia stb.) áradás és beszélői pozícióvesztés, hamarosan azt eredményezi, hogy Jancsi és Juliskaként kódorgok magamra hagyottan egy idegen és ismeretlen, de elég hangos, végtelenített szó-dzsungel-erdőben, apátlan-anyátlan. Ebből következik, hogy amikor a magára hagyott költő (a szereplők egyébként, a *Búcsúszimfónia* mintájára, egyenként hagyják el a helyüket nagy (tánc)monológjuk végén, a

legvégén) búcsúmonológját hallgatjuk, érzem, üresen peregnek át rajtam az egyébként gyönyörű és veretes sorok. Nem volt kellő mennyiségű színházi anyag, ami meg tudta volna tartani őket, nem tudom, kinek mondják és ki mondja, csak azt érzékelem, hogy valaki beszél.

Hogy az arányok mennyire fontosak, hogy gyakran a magasabb mondanivaló vagy kifejezendő, illetve a fontosnak tartott kifejezési formák fölé tudnak emelkedni, azt Réti Anna *Lélek pulóver nélkül* című szólótánca bizonyította. Amíg a színpadon volt ez a különös, erősen sugárzó jelenség, ez a lány vagy nő, addig nem éreztem a meleget, a számba csorgó verejtéket, az agyamat szétrobbantó hőt. A hő teljes egészében az U-pavilon alkalmi színpadterén összpontosult. Hogy Réti nagyon tud, és igazán eredeti (táncos)jelenség, az elismerések sora mutatja (Stuttgarti Nemzetközi Szóló Táncszínházi Fesztivál első helyezett táncosa és közönségdíjasa, második helyezett koreográfusa, a második Monotánc Fesztivál közönségdíjasa, Lábán Rudolf-díjjal jutalmazott koreográfusa).

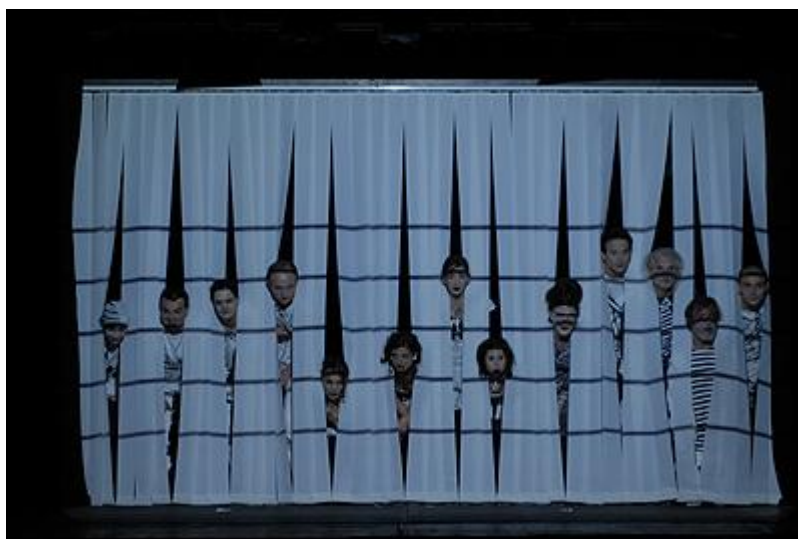
Egy táncprodukcióról civil ember nehezen tudja elmondani, miről szól, és hogy mitől olyan hatású, amilyen. Legjobb, ha magát a koreográfus-előadót idézem magamnak. „...*kiindulási pontom, motivációm az volt, hogy megpróbáljam kifejezni, milyen nehéz az érzéseimet megosztani másokkal. Arról is szól, hogy az emberből ki akarnak törni gondolatok, de a környezet, és talán önnön személyisége gyakran arra kényszeríti, hogy ezeket visszafogja, magában tartsa. A darab első felében pedig egy lényé formálom mindazt, ami bennem rejlik, és talán arra vár, hogy kijöhessen.*” Nos, aminek ki kellett jönnie, az kijött. A címhez képest kemény, energikus, drámai pontokban bővelkedő, dinamikus előadást látunk. (Nem véletlen, hogy az előadás előzménye, mely gyakorlatilag a záró öt perce a mostani produkciónak, egy *Gombóc a torokban* című rövidke szóló. A címből kiindulva, már ott is a szorongás, a kimondhatóság, a kimondás kínja és kockázata, annak lehetőségei foglalkoztatják. Meztelen női hátat látunk a gomolygó ködben, melynek izmai, csontjai lassan mozogni, játszani kezdenek. Azután elkezd belakni ezt a gomolygás miatt nehezen körülhatárolható teret, talán a lélek terein járunk, talán a tudat alatti sötét és fenyegető gomolygásai között. Színpadi jelenléte lenyűgöző. Valaki azt mondja a végén, zavarta, hogy gyakran nem látta a táncos arcát. Nekem arcként működött a teste, amikor a haja eltakarta az arcát, minden mozdulata, legalább annyit kifejezett, mint az emberi arc mimikája, és legalább annyi finomsággal. A végén kiül a nézőtér első sorában. A teljes sötétben még bevillantja a saját elzuhanását. Megrendülünk bele.

Keresők (még a POSZT-on)

Keresők (még mindig a POSZT-on)

Keresők (ugyanúgy a POSZT-on)

Az U-pavilon esti előadásai közül a Tápszínház *Keresők*, illetve a *Finita la Commedia Woyzeck-Koncert* című produkcióját láthattam rövidke betekintő körutamon. Mindkettő nagyszabású munka, máshogyan monumentális és jelentős, és, természetesen, máshogyan problematikus. Befogadásukat megkönnyítette, hogy a fél 11-es kezdés valamelyest garantálta, hogy a játékra is oda tudjon figyelni az ember, ne csak a testnedveinek a kipárolgására, egyúttal nehezítette, hogy a lelkiismeretes színházjáró a nap minimum negyedik előadásaként láthatta a produkciókat. Közben fárasztotta a rekordokat döntögető kánikulában az egyik helyszínről a másikra trappolás. De ment, de nézett, de reménykedett, és nem is mindig hiába.

A Táp Színház meglehetősen különös képződménye a magyar színháznak, és szándékosan nem használtam sem az alternatívát, sem a szabadot, sem a kőszínházat, mint intézményi formát. A Táp ugyanis mindez – és mindezek tagadása egyszerre. Létrejött és eddigi pályafutása is erre predestinálja. Létrejön a Tilos az Á-ban, útja onnan az FMK-n keresztül a Süss fel napba vezet, ezt követi a Sirályban megrendezett záró-buli. Ősszel nyitás a West Balkánban. Megfordultak benne ismert és kiváló kő- és filmszínházi művészek csakúgy, mint az alternatív formák megátalkodott művelői. Onnan hoz, ahová csap, azokkal csap, akik oda mennek vissza. Vállaltan rossz előadásokat csinál, amelyek esztétikailag értékes rosszak és természetükből fakadóan nagyon erős fricskák, ironikus, néha brutális nyelvöltések, ellenszínházi gesztusok (gusztuspróbák) a színházban és színházból élőkkel. Abban is különbözik az alternatívoktól, hogy nagyszámú színésszel és iszonyatosan nagy technikai apparátussal dolgozik. A csapat motorja Vajdai Vilmos, nehezen behatárolható státusú összművész: (etno)színész, rendező, dramaturg, zeneszerző, zenei rendező, zenész – talán azt lenne könnyebb felsorolni, mi nem. Szabó Győzővel a Táp Színház alapítói, több mint másfél évtizede, ha jól tudom. Azóta keveri a tápot mindenbe, ami fogyasztható, hogy ha nem is fogyaszthatatlan, de habzsolásra alkalmatlan legyen.

A *Keresők* tulajdonképpen egy hangjáték színpadra vizionálása. (Molnár Péter novellájából valóban készült felvétel Vajdai rendezésében a Magyar Rádióban.) Az alapanyag nem túl erős vagy eredeti, vagy izgalmas – bár, ismerve a rendezők húzási gyakorlatát és gyakorlatozásait, valamint látva, hogy a szöveggönyv létrejöttében a szerzőn kívül a rendező, illetve Peer Krisztián költő is részt vett, aligha ítélezhetünk az eredeti szövegről annak ismerete nélkül. Az azonban mindenképpen mellette szól, hogy meglátta a színház lehetőségét benne rendező, és színpadi alapanyagként innentől hálásan szolgálja a produkciót, abban az értelemben mármint, hogy Vandai minden trükkjéhez/őrütségéhez passzítható. Nem összeszámolható, hányféle effekt keveredik a színpadon, őrült forgásban és tempóban. A színészek és valamennyi közreműködő becsületére legyen írva, csont nélkül ment le az előadás, pedig van benne vetítés, monitor, áltévé, rajzfilm-animáció, mozgó háttér (előtt mozgó színészekkel), előre- és visszagyorsított hangfelvétel (hózzá megjelenített, tehát élő videó-snittek lassuló-gyorsuló színészi mozgással, magasodó-mélyülő hanggal), orfeumi betét, nézőtérről felkiabáló, beépített méltatlankodó... Mese, vagy álom, vagy álommese, meseálom, hol naiv, hol ravasz, hol hamis, hol igaz... A Szorongás Rt. ügynöke és tevékenysége, jóslata-fenyegetése a hatalmas színpadi mozgások következtében teljesen érdektelenné válik, ahogy az András nevű főhős szerelmi ügye, mely az Eckermanban kezdődött, egyáltalán, minden érdektelenné válik egyen, a színpadi

masinérián, mozgáson és mozgatáson kívül. Olyan finom hántolása zajlik (jobb szó nem jut eszembe, pedig leginkább a jég szok zajlani) „valós” színháznak, „valós” médiának, „valós” alternatívának és „valós” szabadnak, hogy az ember szája eláll, az esze meg jár, mint egy túlpörgetett motor. Ha mindehhez hozzáadjuk, hogy a színészek valójában végigtátogják az előadást, mert megszólaló „magyar hangjuk” egy másik, hatalmas létszámú (háttér-sztár) csapat, akkor azt mondhatjuk, nincs mese, le a kalappal. Hogy a kalap a hőség ellenére mégsem kerül le teljesen, annak épp az az oka, ami az erénye is a produkciónak – túl sok van itt egyszerre mindenből, színészből, vetítésből, hangeffektusból, zenei effektből, betétből és kitétből, gumicsíkfal-használatból... Meg a vagy hét befejezésből, mely még egy teljesen szakadárán alternatív csoportnak (a Táp Színház nem az, vagy az sem, és ezt nem a bírálatukra mondom, ellenkezőleg) is sok lenne. A vége bátor és szintén fölösleges, annyi minden el volt már mondva, hogy az előadás-zárás kontextusban maradjak, meg- és szét volt kúrva, hogy az ORTT és társai nyílt és nyilvános basztatása így, itt és ott, inkább erőltetettnek tűnt egy nagyrészében friss és hőttfinom-ironikus előadásnak.

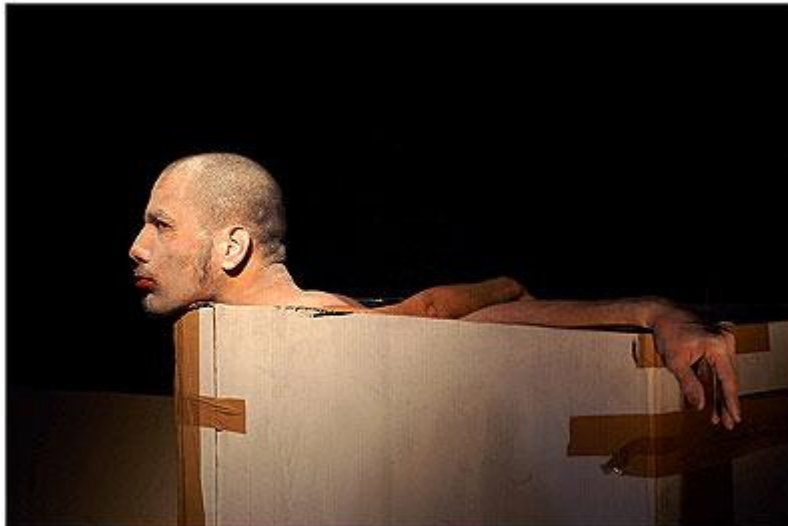
Ma Fehér Ferenc a legjobb táncos Alternatívában. Megnézzük. A *Finita la Commedia* előadására az első nézők között sikerült behatolnom az U-pavilon velőt rázó éjszakai forróságába, de csalódnom kellett, immár sokadszor, a fesztivál során. Nem voltak székek, terelő-papírcsíkok jelezték, hogy még a nagy terem nagyobbik részét sem én, néző fogom használni. Azután, hogy meggyülekeztük magunkat a fekete falak között, különös öltözékű lányok előbb süteménnyel kínáltak, személy szerint engem is, földön ülő kifáradt magyar proletárt, majd papírpoharakban – a papírkordonokat felszámolva – vörösborral és ásványvízzel kínáltak. Kínosan gyarló az ember. Én is nyakalom a vörösbort, pedig kurva meleg van, rohad le rólam ing, gatyá. És nem történik semmi. Sokáig nem történik semmi, olyan, mintha borozgatni tértünk volna be ide, mi, néhányan, egymást és a nemtörténést gyanakodva figyelők. Aztán valahonnan előkerül Fehér, és táncolni és grimaszolni kezd. Nem túl sok mozdulatot tesz, illetve, rengeteg egyforma, vagy hasonló lépést, gumi az arca, gumi a teste, és van egy vigyora, amitől úgy érzem, tényleg itt van közöttünk Woyzeck, a kissé eszement, elmeahagyott katona-borbély. Az előadás alatt Fehér lefut néhány-tíz kilométert, körbe-körbe, ahogy az örökké futó Woyzecknek le kell mennie-futnia, végtelen a futás, végtelen a körözés a halál körül, melyet majd csak elér, igaz, Marie-n keresztül. A Büchner-dráma olyan nyomokban jelenik meg a színen, amilyenekre a tánc-produkciónak szüksége van. Ez nyilván azért lehet így, mert a Woyzeck-mű – Fodor Tamás emlékezetes Stúdió K-s bemutatója óta – hihetetlen ismertségre tett szert Magyarországon. Előadások és filmek sorát lehetne sorolni bent és kint, egyik emlékezetesebb volt a másikinál, nekem éppenséggel Kiss Csaba Új Színházbeli Woyzeck-rendezése jut eszembe, mint reveláció. És mostantól O. Caruso, alias Juhász Anikó Woyzeck-koncertje. Amikor idáig elérek, eszembe jut, hogy hiába méltatlankodtam, hogy nem volt ülőhelyem, ez egy koncert itt, ahol állni kell, járkálni, lökdösődni, tolakodni... És figyelni. Figyelni, hogy mennyire fegyelmezett Szenteleki Dóra Marie szerepében. Minden mozdulata pontos és koreografált, akkor is dolgozik, amikor mindenki háttal van neki, és Fehér táncszerialitását bámulja. A színpad nem csak díszletileg van lecsupaszítva, de szereplőkben is hiátus van. Kettejükön kívül csak a doktor és Margaret jelenik meg fizikai valójában. A gyermek egy tévé monitorjában gögicsél, hol Marie, hol Woyzeck nézi őt meredten, Marie, aki az örökké körbe-körbe rohanó,

fintorgó, rángatózó férfi ellentéte feszültséget letakaró nyugodt mozdulataival, megeteti őt, összemaszatolva bébitáppal a képernyőt, hisztérikusan behintőporozza halála előtt, ahogy Woyzeck izzadt fejét és felsőtestét az orvosi vizsgálat előtt. Marie-t elcsábítják, Woyzecket pedig a dobozban inzultálja-megalázza az orvos. Hihetetlen felsőkamerás jelenetek, a fáraó-süvegből kutyanyak-védő tölcsérré alakult papírhengerbe, Woyzeck-kutya fejére hullanak a mogyorók (a borsók), mindegy is mik, táplálékok, és ő hörög, kapar, kapkod, hogy hozzájusson az élelemhez. Fehér-Woyzeck egyébként egész előadás alatt hörög, ez a beszédformája, Marie pedig hallgat és pakol, mintha cirkuszi idomár lenne, aki minden jelenethez előkészíti az állatnak a porondot. Amikor Marie is elkezd futni a köreit köröztünk, ögyelgők között, akkor már tudjuk, hogy nincs sok hátra. Neki egy szó kétszeri elmondása a tulajdonképpeni szövege: sziasztok. Ezt mondja, amikor elkezdődik az előadás, és ezt akkor, amikor Woyzeck rátekeri a mikrofon zsinórját a nyakára, és megfojtja. A zárójelenetben Marie ül a doboz előtt, halva, nyakán a mikrofon zsinórja, melynek végét a dobozban Woyzeck-emberállat szorongatja, egyetlen görcsben rázkódva. Szélednénk szét... Nehéz szólni kifelé menet. Taps, nem taps, mégis félénken elkezdődő taps. Nehezemre esik. A hallgatásommal most jobban el tudtam volna mondani megbecsülésemet az előadást létrehozóinak.

Még egy előadásról, elutazás előtről. A régi zsinagóga előtt ácsorog Maurits Ferenc, a kiváló, vajdaságból átszármazott grafikus, épp Orcsik Roland, Vajdaságból átszármazott költővel beszélget, ebből nyilván rögtön kitalálhatja, aki ismeri őket, hogy vajdasági érintettségű előadás közeledik. De nem Urbán, kivételesen, hanem valami más. Döbrei Dénes – Varga Henrietta-produkció (Szerbia) *5kettőnek (Fejből írt könyv)*. Mindketten vajdaságiak, mindketten megjárták és kitanulták Nagy József Jelszínházát, mindketten mesterüknek tekintik Tin Tanakát (*... nem tanít lépéseket, nem mutat be szerkesztett koreográfiát. Arra világít rá, ami emberi – amitől ember az ember: a bőrre, a húsrá, a csontra, az izületekre, a lélekre, a szellemre, az érzelmekre, az érzetekre. Min Tanaka révén egy új életmóddal, egy új életvitellel ismerkedhetünk meg, melynek az a lényege, hogy minden testnek megvan a saját életritmus, dinamikája, ezt kell megtalálnod önmagadban is, s eszerint kell élned. Vagy, miként ő mondja, létezned, meglenned – ellened – a megszokott dolgok között, a mindennapokban... így Varga Henrietta. – Nagy Józseffel Japánban jártunk, elmentünk Tanakához Hakushuba, ahol az évben volt először téli tábor. A tanfolyam egyébként egy hónapos, mi két hetet töltöttünk ott, s ez idő alatt én megeltem mesteremet Tanakában. Nem elsősorban a tánc, inkább a találkozás által felvetett kérdések hatására: mi a tánc? Mi a színház? Az ázsiai színházakban, de az európai commedia dell'artéban sem választották szét a táncot és a színészetet, egybefolyt a kettő. A Minnel való munka visszavezetett a gyökerekhez, feltárta az alapokat – így Döbrei Dénes.*). Amúgy házastársak, emígy a legintimebb emberi kapcsolatformáról, a férfi-nő viszonyról, a szerelemről, a társas létről, annak gyötrelmeivel és gyönyöreivel bátran és tiszta eszközökkel beszélnek. Azért, kissé bonyolult és kicsit tudálékos ez a cím. De amit látunk, szerencsére, egyáltalán nem tudálékos, és nem bonyolult. Avagy, a legegyszerűbb dolgok a legbonyolultabbak, ha ez vaskos közhely is. Igaz.

A nő a színpadon egy dobozzal a kezében ül, és hihetetlen hosszú időbe telik, míg megmozdul, és elmozdul, míg föláll, egyáltalán, míg mozogni kezd. A férfi a földön fekszik, nekünk háttal, az oldalán, és ha valaki figyelmesen nézi, látja, hogy a kezével már játszik, kézszínházzal indítja el színpadi létezését. Ciripelés,

madárcsicsergés ezerral, azután elindul az előadás. Döbrei egy hatalmas nejlonzsák vízzel játszik és harcol, azután Varga Henriettával előbb egy kézszétválaszthatatlansági játék-küzdelmet küzd és játszik végül, melynek közel sem játék a tétje, majd előkerül a doboz, bravúros páros-mozgásokat összetartó elemként. A két táncos vérprofi, amivel több – és ez nem kevés – a produkciójuk ennél, az az, hogy teljességgel átítatódik költészettel. Nem csak attól, hogy Pilinszkytól (Sheryl Sutton-beszélgetések) és Tolnai Ottótól (Sheryl Sutton-szabadvers-inspiráció) érintettségük okán jött létre ez a párostánc-mozgás-színház, hanem a két ember ritkán megtapasztalható bensőséges mozgás-viszonyától, finomságától, egymásra figyelésétől. Rendkívül kidolgozott és szép koreográfiával viszik végig a játékívet, teljes az összhang közöttük, teljes az összhang a testükkel, szép és szintén a kötői regiszterek felé elmutató a zene. Megragadóak ők maguk szilajságukban és egymás iránti finomságukban. Bámulatos, ahogy bánnak a testükkel, az az egyszerűség, az a balettot és táncot és hétköznapi járást ötvöző forma, mely aligha más, mint a test föltalálása önmagában.

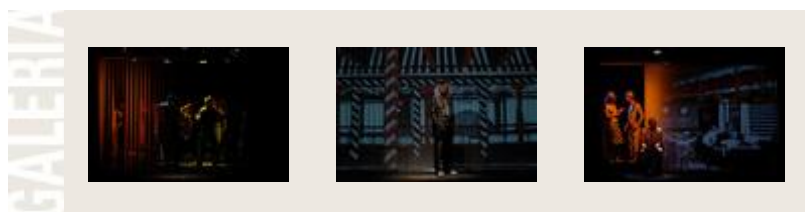
Finita la Commedia: Woyzeck-koncert (foto: Jókuti György - forrás: www.thealter.hu)

Epilógus

Ezek között szabad jegyzetek között nem szerepel valamennyi általam látott előadás. Részben, mert nem ragadtak meg igazán, vagy, mert annyi vitatkozni valóm lenne velük, hogy méltánytalan lenne a beljük munkát fektető alkotókkal szemben bármiféle elparentálás. Nyilván majd mások, máshol. Ráadásul, nincs viszonyítási alapom, csak három nap szeletelését tudtam elvégezni, azt sem a teljesség igényével. Jöttem, megyek ebben a hatalmas nyárban. A vonatig a saját verejtékemben zuhanyozok le, és azon kapom magam, megkönnyebbülök, hogy délután nem kell abba az idén sem kitalált, embertelen forró U-pavilonba mennem izzó hatra. Persze, szomorka is vagyok, nem volt ez rossz buli, nem rossz embereket hagyok magam mögött tovább verejtékezni, és az előadások sem voltak általában rosszak. Lepkék kerengnek a magasban, a nagy kék és fortyogó üst alatt, kecsesek, szépek törékenyek, könnyen meghalók.

A vonaton a jegyzeteim fölé hajolok, egyszerre meglátom Zalánt, pár üléssel arrébb, a laptopját püfölve, szalmakalapját a kupében is a fején hagyva. Szorongás

fog el, egy napon hagyjuk ott a fesztivált, egyazon vonaton, ebből még baj lehet. Megint azt fogják pletykálni, hogy én ő vagyok. Nem tudom, fordítva is fennáll-e ugyanez, hogy őt csak úgy egyszerűen leivánozzák. Mindenesetre, kezdek torkig lenni a fickóval. Kár, hogy nem ismerjük egymást. Nem vagyunk bemutatva. Most megbeszélhetnénk mindent. Felállok, elhaladok mellette, egy kicsit leöntöm sörrel. A szeme se rebben, rám se néz. Azt hiszem, ilyen az, aki pár nap alatt átmegy alternatívba, és majdnem teljesen szabadba...

[Hontalan Iván]

2007-07-28 17:00:00